

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ик.н. Росица Рангелова Павлова,
член на научно жури в конкурс за заемане на академична длъжност „ПРОФЕСОР“ в професионално направление 3.8 Икономика (Световно стопанство и МИО), утвърдено с решение на НС прот. № 3 от 20.03.2019 г. и със заповед на Директора № 79 от 25.03.2019 г. обявен към секция “Международна икономика” от Института за икономически изследвания (ИИИ) при БАН в ДВ, бр. 8 от 25.01.2019 г.

Единствен кандидат: доц. д-р Даниела Николова Бобева-Филипова

I. Кратки биографични данни

Даниела Бобева получава висшето си образование във ВИИ „К. Маркс” (днес УНСС) в София през 1982 г., специалност „Политическа икономия”. През 1986 г. получава ОНС „доктор“. До 1991 г. тя е научен сътрудник в ИССИ и продължава изследванията си в областта на доходите, заетостта и реструктурирането на работната сила. През 1992 г. е Директор на Дирекция „Заетост и пазар на труда” в МТСГ. През следващите 2-3 години работи в Центъра за изследване на демокрация като Директор на икономическа програма, където разработва проекти и препоръки към органите за управление. През 1995-1996 г. е Председател на Агенцията за чуждестранни инвестиции, а през февруари-май на 1997 г. е Министър на търговията и външноикономическото сътрудничество в служебното правителство. След това кариерата и изследователските ѝ интереси се насочват изцяло към финансовите проблеми и банковия сектор при европейската интеграция на страната ни: през 1997-1998 г. е Директор на дирекция „Международни отношения и европейска интеграция” в БНБ, през 1998-2001 г. – вицепрезидент на Черноморската банка за търговия и развитие в Солун (Гърция). През 2001-20012 г. е програмен ръководител в Директорат ELSA към ОИСР в Париж (Франция). От 2003 г. е Директор на дирекция „Международни отношения” в БНБ. Там извършва аналитична и оперативна дейност в следните направления: международни финансови институции (МВФ, СВ, ЕБВР, ЕИБ), европейска интеграция, като анализира и координира позициите на България по въпросите от компетентност на БНБ и техническата помощ – анализи на икономиката, паричната политика и финансовия сектор в Югоизточна Европа и Западните Балкани за целите на формиране на позиции по преговорния процес със страните-кандидатки за членство в ЕС. През 2013 г. е избрана за доцент в ИИИ при БАН, секция „Международна икономика“. През 2013-2014 г. е заместник-министър председател за икономическото развитие. След това и досега е изследовател в ИИИ при БАН, като извършва и активна преподавателска работа в УНСС, Пловдивския университет „П. Хилендарски“, ВУЗФ и др. Тези биографични данни говорят за живот, наситен с активна дейност и експертна работа от страна на кандидата за академичната длъжност „професор”.

II. Обща характеристика на научната и научно-приложната продукция

Доц. д-р Даниела Бобева заявява за участие в конкурса общо 25 научни публикации, включително: 1 монография, представена като хабилитационен труд; 1 монография – не като хабилитационен труд (Показател 4); две статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни (Показател 6);

8 статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове (Показател 7); 2 статии (не са студии, в какъвто показател са сложени, защото са 20 и 19 стр. съответно), публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове (Показател 9); и 11 публикации, които представляват глави от колективни монографии (Показател 10). Общият обем на заявените научни публикации е около 650, който прецизиран според приетите стандарти 1800 знака на страница, е вероятно по-голям. От тези публикации 16 са на български език, а останалите 9 са на чужд език – 8 на английски и 1 на руски. Петнадесет от общия брой публикации са самостоятелни, а 10 са в съавторство. Съавторите са главно наши колеги от ИИИ при БАН, а работата в съавторство представя кандидата за академичната длъжност „професор“ като инициативен и умещ да работи в екип изследовател. Има приложени разделителни протоколи за конкретното участие на всеки автор.

Прави впечатление коректното разграничение от страна на кандидата на научната продукция и дейност във връзка с избора ѝ за академичната длъжност „доцент“ и тази за „професор“. До избора ѝ за доцент през 2013 г. основните изследвания и публикации са посветени на международната икономика в областите: икономика на ЕС, присъединяване към ЕС, икономика на Черноморския регион и международна миграция. През годините след това тя разширява и задълбочава значително изследователския интерес в областта на „Световното стопанство и МИО“, като включва и други райони в света освен Европа, а по отношение на Европа задълбочава изследванията с актуални и важни теми за България и ЕС. Затова можем да се съгласим с нейното разделяне на публикациите ѝ в три основни теми от областта на международните финанси и международната търговия: (а) Глобална и регионална икономика; (б) Европейска икономика и членство на България в ЕС; (в) Икономически и финансови измерения на международната миграция.

По отношение на участие в проекти като научна и научно-приложна дейност доц. д-р Даниела Бобева заявява участие в 15 проекта, от които 7 са участие в национален научен или образователен проект; 2 са участие в международен научен или образователен проект; 3 – ръководство на национален научен или образователен проект и 3 – ръководство на научен или образователен проект. Сред националните проекти са научноизследователските проекти в ИИИ при БАН, Годишните доклади на Института за 2018 и 2019 г., проектът, възложен от БЕХ на Института „Стратегия за развитие на енергетиката на България с фокус върху електроенергетиката“ и др., а сред международните проекти се отличават тези, които са по линия на Правителството на Корея или Института за развитие там, ЕК и др. Докато полезността и интереса към другите проекти е обясним, този към икономиката на Южна Корея е свързан с две важни предизвикателства за икономиката на България – ролята на държавните предприятия в икономиката и слабото възстановяване на капиталовия пазар.

През изминалите няколко години доц. д-р Даниела Бобева е извършвала активна преподавателска дейност по 8 учебни дисциплини, съответстващи на темата на конкурса за академична длъжност „Професор“ (Световно стопанство и МИО), като в 2 от университетите е била на постоянен договор, а в 4 – хоноруван преподавател. Освен това е била научен ръководител на един успешно защитил докторант на самостоятелна подготовка във ВУЗФ, и е научен ръководител на докторант в секция „Международно икономика“ в ИИИ при БАН.

Тематиката на описаната дотук научна продукция и дейност покрива зададената при конкурса.

III. Количествена характеристика на научната продукция

Съпоставката на количествената характеристика на кандидата с минималните наукометрични национални изисквания и изискванията на Правилника на ИИИ при БАН налага следните изводи. По всички групи от показатели кандидатът заявява освен равни, удовлетворяващи точки (А- дисертационен труд за ОНС „доктор“ и В - хабилитационен труд , монография), а в другите случаи значително надвишаващи минималните изисквания: при показател от група Г, тоест научните публикации, сумата от показатели от 4 до 10 според минималните изисквания е 250, а кандидатът представя 410. В случая оспорваме характера на публикация по показател 4 като нехабилитационен труд „Лични финанси“, защото това е по-скоро учебник, съдейки и по замисъла и целта за написването му по проект на ЯА България. Но дори да се приспадат тези точки от Г и се сложат колкото трябва в група Е, която е публикувани учебници (40), броят на точките в група показатели Г остава доста по-висок от минималните изисквания. Същото е и с групите показатели Д – цитирания, където авторът има над 5 пъти по-висок брой от минималните изисквания, а също и по група показатели Е, където постиженията на автора са около 4 пъти по-високи. В резултат на това при общ брой минимално изискуеми точки 750 авторът отчита около 1700 точки. Това ми дава пълно основание да приема, че кандидатът доц. д-р Даниела Бобева отговаря на съвкупността от количествени критерии и показатели за заемането на академичната длъжност „професор“ съгласно ЗРАСРБ и изискванията на ИИИ при БАН.

Много силна страна на доц. д-р Даниела Бобева е големият интерес към нейната научна продукция, отразен чрез показателя Д за цитиранията. Тя предлага списък с общо брой 94 цитирания, което означава, че при минимални изисквания за 150 точки те ѝ носят над 5 пъти повече – 790. При това знаем, че още нямаме надеждна система, която да отчита точния брой цитирания у нас и вероятно са повече. По групи този брой точки се разпределя така: най-голям брой цитирания има в група 12. Монографии и колективни томове с научно рецензиране (която носи най-голям брой точки – по 15 на цитиране) – 310, следвани от група 11. - Цитирания или рецензии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии с колективни томове (която носи по 10 точки на цитиране) – 255 и група 13. Цитирания или рецензии в нереферирани списания с научно рецензиране (която носи и най-малко точки – по 5 на цитиране) – 225. Разгледано по отделни групи, в 11. всички 9 публикации на кандидата и всички цитирани я публикации са на английски език; в група 12. – всички публикации на кандидата са на английски език и от 31 цитирания 2 са в издания на български и останалите 29 - на английски език; в група 13. има 16 публикации на кандидата на английски и 1 на български език, които са цитирани в 45 публикации - 43 на английски език и само 2 на български език. Цитирана е от много автори от различни страни не само в Европа и от международни организации. Някои от цитиралите я учени са световно известни имена. Разгледано тематично, преобладаващи са цитиранията върху публикации по темата за международната миграция (51 от всичко 94). Това я представя отлично като автор, който извършва успешни изследвания, будещи интерес сред научната общност и влиятелни управляващи институции, и така допринася по линия на международния научен трансфер за разпространяването на икономически идеи и решения.

Струва си по този повод да се спомене списъкът на доц. д-р Даниела Бобева от 102 цитирания при избора и за академичната длъжност „доцент“ (при минимум тогава 15 цитирания) на 19 нейни публикации на английски език (между тях само 2 са на български

език), направени на 7 различни езици (без български) и от много автори от различни страни не само в Европа и от водещи международни организации като ОИСР, СБ, ЕК и др.

Похвална е въведената практика да се прилага количествен подход при оценка на научната продукция и качествата на учения. Не могат обаче да се приемат безрезервно всички официално въведени количествени критерии за характеристика на научната стойност на даден учен. Освен че могат да бъдат коментирани от гледна точка на приложената методика (класификация на показателите, дадените точки), но те не дават възможност кандидатът да бъде оценен с други много съществени качества, според които кандидатът е достигнал степен на израстване, която се възприема от колегията. В случая не може да се предаде силната енергия на доц. д-р Бобева при провеждане и организиране на научна дейност, честите и спонтанни идеи, с които завладява колегите (предлагането на оригинални теми, уменията да привлича проекти в института, а също и млади кадри, с които работи грижливо за тяхното научно израстване, организиране на кръгли маси, както тази на министрите на търговията в България през последните 30 години, състояла се в ИИИ при БАН, или тази за съвременните прояви на либерализма и протекционизма, в която взеха участие няколко учени от секция „Международна икономика“, за инициирания и създаден от нея Център за азиатски изследвания и провежданата дейност с него – проекти между Корея и България, лекции на чуждестранни учени и т.н. Присъствието ѝ в ИИИ при БАН определено съживява и обогатява неговата дейност.

IV. Оценка на резултатите и научния принос

Доц. д-р Даниела Бобева е групирала подходящо научните си приноси в 4 тематични групи и ги е развила достатъчно пълно. Общото в тях е стремежът ѝ да навлиза и развива нови и неизследвани, много важни за икономическото развитие теми. Като се придържам към тематичните групи и номера на публикациите в предложения от нея списък на научните публикации, ще направя свой коментар:

- Заслужават висока оценка приносите на доц. д-р Даниела Бобев при изследване на финансовите въпроси, отразени в тематично направление „**Международни финанси**“. Оценявам положително усилията на автора да допринесе за запълване на липсата на цялостно и комплексно научно изследване в страната на международните финансови институции (МФИ) като фундаментален елемент на международната архитектура. Собственият ѝ богат професионален опит я е насочил към такава тема и тя се е справила успешно. Имам предвид главно хабилитационния труд на кандидата на тема „Ролята на международните финансови институции за развитието на частния сектор в България (АИ „Проф. М. Дринов“, 2018 г., 143 стр.). Тази роля се разглежда в условията на следкризисните условия на МФИ и се очертават техните политики, стратегии и предизвикателства по отношение на икономическото развитие. Тук причислявам както научни приноси в теоретичен план - анализа на спецификите на глобалните и регионалните МФИ, особеностите в поведението им в сравнение с търговските банки в различните фази на цикъла, анализа на финансовите показатели на МФИ в различните фази на икономическия цикъл и идентифициране на слабостите им. Приноси от научно-приложен характер се намират в трета глава, където на базата на изграден модел за оценка е анализиран ефектът от дейността на МФИ върху избраните показатели на макроравнище. На микроравнище са изследвани частните компании, финансирани от МФИ, и е приложена разработената преди това методология за изследване на ефективността на МФИ чрез оценка на финансово-икономическата устойчивост на финансираните от тях компании.

- Приносите в тематично направление „Глобална и регионална икономика“ са разнообразни. Може би с най-голяма тежест е изследването за функционирането на двата сектора на икономиката – управлението на държавните предприятия и функционирането на капиталовия пазар в сравнителен план за България и Корея, като са идентифицирани насоките за подобряването им в България на базата на корейския опит (публ. 16 и 24). Докоснала се е и до въпросите за нагласите на българския бизнес към търговските отношения със Субсахарска Африка и разкриване на причините за неизползван търговски потенциал (публ. 5 и 13). Третата регионална насоченост е към ЕС и световната икономика, по-конкретно преосмисляне на теорията на международната търговия и теоретично обяснение на мащабните дисбаланси в света, оценка за ефективността на търговските споразумения между ЕС и трети страни за развитието на външната търговия (публ. 22), разработване на научен подход за оценка на двустранна икономическо обвързаност в рамките на Единния пазар и по-конкретно анализ на каналите за пренасяне на външни шокове и емпирично тестване на примера на Гърция и България (публ. 11) и др.

- Обяснимо е присъствието на тематично направление „Икономика на Европейския съюз“, което отчасти се припокрива с третата регионална насоченост в предходната група приноси. Основните приноси тук са в ориентирането към нови научни области, като особено внимание доц. д-р Даниела Бобева отделя на макроикономическите дисбаланси (публ. 2, 10, 12, 17), конвергенцията в еврозоната и извън нея (публ. 15 и 23), разработване на нови подходи и показатели за изследване на ефекта от членството в ЕС върху макроикономическата стабилност, ПЧИ и развитието на финансовия сектор (публ. 7 и 8) и др.

- Доц. д-р Даниела Бобева дава значителен принос както в национален, така и в международен план с ориентацията ѝ и последователността при изследвания по тематичното направление „Международна миграция“. Тя разкрива и анализира наблюдаваните процеси „с всичките му противоречиви тенденции и негативни ефекти“. Не напразно най-голям брой цитирания на нейни публикации има в тази област. Умело свързва въпросите на миграцията с реструктурирането на работната сила, като вниманието ѝ е насочено основно към два въпроса. *Първият* се отнася до паричните преводи (трансфери), при който е предложен иконометричен модел за зависимостта между тях и основни макроикономически показатели като икономически растеж, равнище на безработица, инфлация и работна заплата, на база панелни данни за 7 страни за периода 1999-2016 г. Разглежда се и влиянието на паричните трансфери върху платежния баланс, икономическия растеж и населението (публ. 13). Аргументира се необходимостта от промяна в теорията и обяснението на мигрантските трансфери само с фактори, свързани със страната по произход (публ. 14). *Вторият* въпрос, който се поставя за първи път у нас, е трансграничното движение на пенсионери и пенсионни трансфери. Той е изключително актуален от гледна точка намаляващия брой население в страната и при това остаряващо (публ. 3).

V. Оценка на оригиналността на представените трудове и на достоверността на представените научни данни

Доц. д-р Даниела Бобева има определено вроден или развит новаторски усет към оригинални теми - умение да съзре появата на нови важни явления и тенденции във финансово-икономическата реалност в национален и международен план и да насочи

вниманието си към тях, като привлече и други колеги. В това се проявява новаторството ѝ в повдигане на теми като тази за ролята на МФИ за развитието на частния сектор в България, която тя обмисляше от години, личните финанси, новите тенденции в миграцията, по-различният поглед върху паричните трансфери в България на емигрантите, възникналото явление на пенсионните трансфери и т.н. В качеството си на експерт с богат опит в управлението на национални и международни институции тя има достъп до оригинална и достоверна информация за проучване на поставените от нея теми и формулирани тези. Последователното заемане на доц. д-р Даниела Бобева на отговорни постове в държавни институции, включително съответните длъжности във финансовите институции, заедно с нейните лични качества да проявява научен интерес и умения да анализира и обобщава наблюдаваните процеси, са ѝ дали възможност да развие научната си квалификация и качества на експерт.

VI. Критични бележки и препоръки

Нямам критични бележки по същество към доц. д-р Даниела Бобева. Отбелязвам само, че прецизността при техническата подготовка на документите не е нейна силна страна. Освен това приносите следва да се поднасят повече с формулировки и по-умерено, а не квалификации (например „за първи път“), каквито се очаква да бъдат чути от рецензенти и други лица. Това обаче напомня за поговорката „Който е усърден в дребното, не е способен за едрото“ и на база дадената оценка на научната дейност на кандидата подсказва към кои принадлежи тя.

Постигнатата висока класа на експерт, разнообразното и активно участие в управлението на страната на доц. д-р Даниела Бобева не могат да не дадат отражение върху характера на научните ѝ изследвания, в които се търси преди всичко практическата полза и ефективност от тях пред чисто академичните дирения.

VII. Заключение

Доц. д-р Даниела Николова Бобева-Филипова е изграден изследовател и експерт със значително присъствие в научните среди в страната, силно участие в национални и международни научни и научно-приложни проекти, участие в научни форуми и семинари в страната и чужбина, успешна университетска преподавателска дейност. Това го доказват и използваните количествени критерии. Тя е позната с въвеждането на нови и нови научни теми в различни области на икономиката, с научната си квалификация и качества на експерт, чиито мнения и препоръки имат влияние и намират реален отзвук.

Съгласно чл. 29, ал. 3 от ЗРАСРБ и Правилника на ИИИ при БАН доц. д-р Даниела Николова Бобева-Филипова отговоря на изискванията да заеме академичната длъжност „професор“ към секция „Международна икономика“ на ИИИ при БАН и аз давам положителната си оценка, като изцяло подкрепям нейното избиране.

Дата 27 май 2019 г.

Рецензент:
(проф. д.ик.н. Росица Рангелова)